

B. uit 12 juli '04

Huuswaarkbouk of hoeswaarkbouk

Doordat Nederland 'kleiner' is geworden (middels onze heilige koe-de auto), wordt de Groninger meer en meer geconfronteerd met onze cultuurtaal. Mensen zijn niet meer 'honkvast'. Zij verhuizen (de PTT daargelaten) daarheen waar hen werk wordt geboden. Het noorden van Nederland is zo'n ankerplaats geworden voor 'import'. Mensen uit alle delen van ons land brengen nieuwe culturen mee.

Op de scholen wordt steeds meer de Nederlandse taal als voertaal gebezigd. Vele woorden uit het Groninger dialect zijn bij de jeugd al onbekend (misschien al onbemind) geworden; dus over een aantal jaren vergeten. En zo zal dat met vele dialecten gaan. Nu is de taal welke taal dan ook- ook communicatiemiddel. De taal geeft je een mogelijkheid elkaar te begrijpen.

Echter... wanneer we spreken van een dialect, zijn we geneigd te generaliseren. Er zijn Nederlanders, die wel eens proberen een Groninger 'neef te zetten'. De woorden zijn nog te leren, maar de uitspraak vraagt om 'aanleg'. Zelfs dialectologen zijn heden ten dage nog bezig met het perfectioneren van het Groningers. De recente uitgave van het Groninger huuswaarkboukje zal hen opnieuw bezighouden, want in de Veenkoloniën maakt men geen huuswaark maar hoeswaark.

De geschiedenis leerde ons, dat de Ommelanden oorspronkelijk een

Fries karakter droegen. Evenzo werd in de Middeleeuwen in 't Westerkwartier, Hunsingo, Reiderland, 't Oldambt en Fivelingo de Friese taal gebezigd. Van de Hondsrug tot en met de Stad en het overige deel van het Gorecht en in Westerwolde was de taal Drents (Saksies). Het Fries zou door dit Saksies 'stilaan' zijn verdrongen.

Bastaard

Het Groningers is dus een Fries-Drentse bastaard. Er zijn echter geleerden, die beweren, dat de Friezen en de Groningers geheel verschillend

van ras waren. Onderzoek van schedels uit de terpen van Groningen en Friesland werden daarvoor aangevend. Een feit blijft, dat de taal een eenheid vormde; taalovereenkomst bij rasverschil is niets bijzonders, zo leert ons de geschiedenis van de volken.

Naast de Friese en Drentse invloed komt in de derde plaats de tongval van Westerwolde. De werkwoorden zijn anders vervoegd, de woordenschat wijkt af en enkele klinkers in de uitspraak eveneens. De taal ten zuiden van Fivelingo stond sterk onder invloed van de Veenkoloniën; dat is heden ten dage nog het geval.

Onder invloed van het sterke verkeer en de vestiging van personen van elders is de Groninger volkstaal aangetaast. Zuiver Groningers zijn niet alleen de woorden, doch evenzeer de woordkeuze in opbouw van de zinnen. Er zijn weinig auteurs, die aan al die eisen voor het schrijven van het Groningers voldoen. Vaak blijft het bij vertaald Hollands.

Het Groningers wordt sinds 1776 serieus door Groningers onder de loep genomen. Eenheid in spelling is nog ver te zoeken. Iedere streek spreekt zijn eigen Groningers: Uithuizen (Hunsingo), gedeeltelijk Marnegebied, Zuidhorn (Westerkwartier), Appingedam (Fivelingo), Winschoten (Oldambt) en Stadskanaal (Veenkoloniën). De Gorechtstreek is de omgeving van de stad Groningen.

Verschillen

In Uithuizen spreekt men: **ien, kiend, wiend** evenals in Zuidhorn. Daarentegen in Winschoten: **in, kind en wind**. Verdere verschillen zijn er vele: **kouk, stain en kouke en staine**. Jullie en U is **ie**, maar in 't Westerkwartier: **joe. Wotter en wodder; botter en bodder; floitn, fluitn en flaitn; doit, duit en daait; van mie en van mai; sokkeln en sukkeln; locht en lucht; hai wast hom en hai wast zok.**

Een duidelijk verschil is ook te horen en te zien in het woord huiswerk: **HUUSWAARK** en **HOESWAARK**. Neem het woord 'naam'. Dit word zowel met oa als met ao geschreven. Gelezen moet het worden met verschillende uitspraak. Naom klinkt minder dof (lange a) dan de klank van noam.

De liefde voor de geschiedenis, de oudheidkunde en de folklore, voor de Groninger bouwkunde en de kennis van 't Groninger recht zijn allemaal zaken die weer opbloeien. Kerkelijke en wereldlijke gebouwen worden in oude stijl hersteld en voor verval bewaard. In 1921 verscheen de studie over 't Beklemrecht en het proefschrift over 't Ommelander strafrecht.

Vele Groningers hechten volle waarde aan hun geestelijke goederen. De rijkdom van uitdrukkingen, de schaar aan spreuken en spreekwoorden, de rijmpjes en de liedjes zijn herinneringen en weergaven van een ver verleden, waarin zich het gehele volksleven van heden weerspiegelt. De verzamelingen geschieden door deskundigen met liefde voor de zaak. Zij zijn een bewijs van trots. Toegevoegd is sinds kort de Groninger agenda: 't Huuswaarkboukje.

En voor hen, die 'de kleine geneugten des levens' niet verachten, volgt een Groninger wiegeliel:

*Suze naaie 'k waige die
Wastdoe mor groter den sloag ik die
Moar doe bist mie nog veulste klaain
'k Mout die nog wat deur de vingers
zain
Suze naaie doe.*

Vrij vertaald voor de 'import':
**Wiegje, wiegje, ik wieg jou
Was jij maar groter dan sloeg ik jou
Maar jij bent mij nog veel te klein
Ik moet jou nog 'wat' door de vinger
zien.**